

איך הפסקתי לפחד והתחלתי לאהוב דבורים

כתב ניר נבות*

למה צריך להיות לנו
אכפת מדבורים? כי הן
מאביקות צמחי תרבות
רבים, חלקם חשובים
לנו כמקורות מזון. ללא
דבורים לא תתקיים
האבקה, הצמחים הללו
יחדלו מלהתקיים וחיינו
ישתנו ללא הכר

גם אתם חוששים לשתול צמחיה צופנית בגינה, כזו המושכת דבורים, מהפחד להיעקץ? ניר נבות מהעמותה לדבוראות בת-קיימא מסביר מדוע החשש הזה מוגזם ועד כמה חשוב לטפח את דבורת הדבש

ב-1 באפריל לפני שנה, התקשרה אלי אמא שלי: "יש לי פתאום המון צרעות בכניסה לבית" היא אמרה; "תתקשרי לעירייה, שישלחו מדביר", אמרתי. וזה מה שהיא עשתה; אבל כשדיברתי איתה שוב, למחרת, היא אמרה לי שאף מדביר לא הגיע, רק שעכשיו "הן מתחילות לשבת אחת על השנייה..."; "אמא, אלה לא צרעות", אמרתי לה "זה נחיל דבורים!"

אין לי מושג מאיפה ידעתי את זה, אבל אמרתי לה שאני מיד בא לראות. כשהגעתי ראיתי את גוש הדבורים היפהפה והמפחיד ממוקם בתוך גדר חיה בצמוד לכניסה של בית הורי; רק שזו היתה הפעם הראשונה בחיי שראיתי דבר כזה ולא היה לי מושג מה עושים עם נחיל דבורים. התחלתי להרים טלפונים, בהתחלה לעירייה, למחלקת התברואה, אבל הם לא ידעו מה עושים עם דבורים ונתנו לי מספרי טלפון של שני דבוראים.

התקשרתי לאחד, ולשני - ולא היה מענה. התקשרתי לחברה של הורי שבעלה המנוח היה דבוראי, אבל היא לא ידעה איך לעזור לי וגם אמרה שאינה מכירה אף דבוראי. סימסתי לבנות שלי - ואחת מהן כתבה לי אחרי כמה דקות שיש קבוצת פייסבוק של

אנשים שמפנים דבורים ובגלל שאין לי פייסבוק - נתנה לי את חמשת מספרי הטלפון שהיו רשומים שם. התקשרתי אליהם אחד אחרי השני. האחרון ענה לי: "תקשיב, אני בדיוק נכנס לסרט, אז לא אוכל ממש לעזור לך, אבל רוץ תקנה שמן מליסה ושמן למון גראס, תמרח מהם קצת בתוך קופסה, שים אותה ליד הנחיל, ואולי הן יעברו אליה, ותעשה את זה מוקדם בבוקר, לפני הזריחה" ועם זה נפרדנו. יוסי הלך לסרט, ואני נכנסתי לסרטים...

התחלתי להסתובב בבתי טבע, אבל את השמנים שדיבר עליהם - לא מצאתי. אז עשיתי מה שעושים היום, פתחתי גוגל וכתבתי "פינוי נחיל דבורים" ומיד מצאתי סרטון ביוטיוב שבו רואים איך מישהו ניגש לשיח שעליו תלוי נחיל דבורים ובעזרת מזמרה חותך את הענף עליו תלוי הנחיל, ואת הענף עם הנחיל מעביר לתוך קופסה. כמה פשוט! החלטתי שזה מה שאעשה. אבל מה לי ולדבורים?

מעט יותר משלוש שנים לפני הארוע המכונן הזה - התפתתי לקנות דרך אתר Kickstarter, כוורת אוסטרלית שממש קסמה לי, כי לכל חלה מחובר צינור וכשאתה רוצה לרדות דבש - אתה מסובב חתיכת מתכת - והדבש זורם... כמה פשוט! אז מה אם אין לי מושג קלוש בדבורים? אני פשוט חייב כוורת כזו! אז קניתי אותה. אחרי כמה חודשים היא הגיעה, ובעזרת אחת מבנותי הרכבתי אותה, וזהו... כיוון שלא היה לי מושג מה עושים איתה, היא פשוט ישבה לה במחסן, שנתיים, עד אותו בוקר.

התעוררתי ויצאתי לבית הורי לפני הזריחה; הכוורת במכונית, ואני מצוייד במזמרה, ובחליפת דבוראים שרכשתי ביחד עם הכוורת. ניגשתי לנחיל והתחלתי לפנות את הענפים סביבו, ממש כמו בסרטון, בזמן שאמא שלי מצלמת בטלפון הנייד שלה. אחרי פחות משעה - כל הדבורים כבר היו בתוך הכוורת.

מקור מזון לדבורים. זאת אחריותנו וחובתנו המוסרית לעזור לדבורים (כמו גם לשאר החרקים ויתר בעלי החיים שכמונו תלויים בהן לקיומם) ולמנוע את היעלמותן - על-ידי שתילת צמחים ועצים צופניים, שימור מקורות צוף קיימים והפחתת השימוש בחומרי הדברה. אם נעשיר את הצמחיה בארץ - נתרם לגיוון מקורות מזון לדבורים וכך נגדיל את יכולתן להתמודד טוב יותר עם האתגרים שאנו מעמידים בפניהן. ביחד עם כמה מחבריי, הקמנו את עמותת דבוראות בת-קיימא, שבמסגרתה אנחנו פועלים, בין השאר על מנת לקדם שתילה צופנית. אחד החסמים לשתילה הצופנית במועצות מקומיות, בערים, במוסדות חינוך ובבתים פרטיים - הוא הפחד שטבוע באנשים מפני דבורים; והם חוששים שאם ישתלו צמחים שמושכים דבורים - הדבר יגרום להם להיעקץ.

אך הדבורה היא יצור ידידותי - סתם כך היא אינה עוקצת. מרגע שהדבורה יוצאת מהכוורת - היא מחוץ לטריטוריה שלה ואין לה צורך להתגונן, ולכן הסיכוי שנעקץ באופן אקראי קלוש ביותר. ועוד - דבורה שעקצה, מתה, ולכן היא תעקץ רק כשהיא חשה איום מיידית לה או לכוורת.

שלא כמו הרבה חרקים אחרים שמתקיימים על גבם של יונקים שכמותנו (יתושים למשל), הדבורה טבעונית ואין לה כל תלות בייצור אחר לקיים את כל מחזור חייה. כחיית בר גם אין לה צורך באדם שידאג לה לקיומה, למחסה, למזון. היא חופשייה למצוא לה מקום מחייה - ללא התערבותנו. יחד עם זה - היא חיה בסביבת האדם (כמו גם בסביבה לא מיושבת), והצוף והאבקה בפרחי הצמחים שאנחנו שותלים מהווים עבורה מקור מזון.

הדבורה מאביקה את מרבית הצמחים וכך דואגת להתרבות צמחי בר ולמזון שלנו. עובדה זאת קושרת קשר חזק וקיומי בינה לבינו. לא רק שהדבורה אחראית על מרבית סוגי המזון שלנו, אלא שעל ידי האבקת וחיידוש הצמחים, בעקיפין, דבורת הדבש עוזרת לעצור את תהליך המדבדב, בחלקים מסויימים בעולם. אין ייצור דומה לדבורה שיוזע לעשות את כל הדברים האלה, ועל כן היא מושא להערכתנו. הדבורים קיימות בצורתן הנוכחית עשרות מיליוני שנים, עוד לפני שהופיע האדם הראשון באפריקה. היה להן זמן לפגוש אותנו, להכיר אותנו, ומי יודע, אולי לא אנחנו הם אלה שמנצלים את הדבורים לצורכינו, אלא שהן אלה שלמדו לנצל אותנו. עובדה היא שהאדם הפיץ את דבורת הדבש לכל מקום בעולם בו קיימת פריחה.

הדבורה היא יצור ידידותי - סתם כך היא אינה עוקצת. מרגע שהדבורה יוצאת מהכוורת - היא מחוץ לטריטוריה שלה ואין לה צורך להתגונן, ולכן הסיכוי שנעקץ באופן אקראי קלוש ביותר

"מה אתה עושה איתן עכשיו?" שאלה אימי. האמת - לא היה לי מושג... "אתה רוצה להשאיר אותן כאן בחצר?" שאלה. "למה לא?" ענית, וזה מה שהיה. אמא שלי, שפחדה עד אז פחד מוות מדבורים התחילה לדווח לי מדי יום על מצבן, איך הן יוצאות ונכנסות לכוורת, איך הן חוזרות עם אבקת פרחים בשלל צבעים. גם אבא שלי, עליו השלום, היה יוצא לגן לבקר את הדבורים כל יום, וחוזר ומוסר לי ד"ש. בקיצור - כך נכנסו הדבורים לחיים שלי.

למה צריך להיות לנו אכפת מדבורים? כי חיינו שזורים בחייהן, כמו גם בחייהם של מאביקים אחרים; הדבורים מאביקות צמחי תרבות רבים, חלקם חשובים לנו כמקורות מזון, חלקם כחומרי גלם בתעשיות שונות כמו רפואה וטקסטיל, אחרים בתעשיות נוספות. ללא דבורים, לא תתקיים האבקה, הצמחים הללו יחדלו מלהתקיים וחייו ישתנו ללא הכר.

הדבורים חשובות לנו גם בגלל מה שהן מספרות לנו על סביבת המחיה שלנו. חרקים רבים ודבורת הדבש ביניהם, רגישים לתנאי הסביבה ומושפעים מחומרים שאנחנו, בני האדם, משחררים אליה (חומרי הדברה רעילים למשל). כאשר ישנה ירידה בכמות דבורי הדבש, אנחנו מבינים שיש לנו בעיה - בדרך בה אנחנו מתייחסים לעולם ולסביבה. כשהיינו ילדים (אלה מאיתנו שכבר עברו כאן מספר עשורים) - בזמן שהיינו נוסעים במכונית - חרקים היו מתנגשים בשמשה הקדמית במשך היום ופנסי הרכב היו מתכסים בחרקים בלילה. היום - כל זה לא קיים; החרקים נעלמים ואיננו שמים לב לכך בכלל.

מעבר לכך - הרס של שטחים פתוחים, הידלדלות מלאי פרחי הבר, צמצום אזורים חקלאיים, וכריתת עצים - כל אלה מקטינים את מספר הצמחים הצופניים המשמשים

דבורת הדבש היא ייצור מרתק, היא חיה חברתית ואפשר ללמוד ממנה הרבה בנושא חברה וחברות. רבים מפחדים מדבורים כי הן עלולות לעקוץ, אך נוכל להרוויח הרבה אם נתגבר על הפחד ונעיז להתקרב.

אם נעמוד מספר מטרים מכוורת הומה דבורים - הסיכון שלנו לקבל עקיצה- קטן; אם נרצה להתקרב עוד חשוב שנדע שהדבורים מזהות תנועה מהירה ותזזיתית בקרבת הכוורת שלהן כאיום אפשרי, ולכן נקפיד להיות רגועים וננוע בשקט ולאט, והדבורים לא תעקוצנה אותנו.

אם נתקרב, נוכל לפגוש ולהכיר את הייצור המרתק הזה. בהתבוננות בכוורת ניתן לראות את כל מחזור החיים של הדבורים, וחיי הדבורים בכוורת ומחוצה לה משקפים לנו את הטבע הסובב אותנו. אפילו בהתבוננות בהתרחשות שבפתח הכוורת - ניתן ללמוד המון, כל שעלינו לעשות הוא לעצור ולהסתכל. ומה קורה כשאנחנו מתחילים להתבונן בדבורים? יופיין המסווה מתגלה לנו, מפתיע עד כמה הן נוכחות ללא הרף, עוסקות בשלהן, חדרות מטרה.

ומה אם אנחנו עדיין פוחדים להיעקץ? כדאי שנדע שעקיצות הדבורה יכולות לרפא. יש ענף שלם ברפואה האלטרנטיבית שנקרא אֶפִיִּתְרָפְיָה - ריפוי וטיפול באמצעות עקיצות דבורים ומוצרי מכוורת (החל מטיפול דלקת שגרונת ועד כאבי פרקים); חוץ מזה, מנסיון, זה לא כל כך נורא להעקץ - זה לא גורם נזק, רק קצת כואב, והכאב עובר לבד. אם אנחנו חוששים מאלרגיה - כדאי שנדע שאלרגיה לעקיצות דבורים היא נדירה: רק אחד ממאה איש בממוצע יפתחו אלרגיה ולרוב, רק בעקבות עקיצה חוזרת. אם יתברר שהנעקץ הוא אלרגי, ניתן לקבל חיסון ולפתח עמידות בתוך זמן קצר ביותר (מספר מרפאות אלרגיה בארץ מציעות היום פרוטוקול חיסון מהיר).

רבים מאיתנו חיים בניתוק מסביבת החי והצומח, אך בסופו של דבר, כולנו שמחים להתחבר לטבע, לסביבה. קירבה לדבורים היא הזדמנות מצויינת לעשות זאת. לא חייבים להחזיק כוורת בחצר הבית על מנת להתקרב לדבורים ולעזור להן. שתילה צופנית תעודד נוכחות של דבורי דבש סביבנו, תתרום לנוכחות של דבורי בר ומאביקים אחרים, ואחריהם יגיעו יצורים אחרים - לטאות וציפורי שיר. כשיש מאביקים בסביבתה, הגינה משגשגת, יש יותר פריחה ויותר פירות.

אולי יום אחד נצליח להחזיר מעט את הגלגל לאחור, והחרקים ישובו להיאסף על שמשת המכונת. אז נדע כי אנחנו בדרך הנכונה ושהצלחנו לתרום, ולו במעט, לשיקום המקום בו אנו חיים. ❁

* ניר נבות,

מחשבות, רעיונות ועזרה בעריכה - חברי ועד עמותת דבוראות בת-קיימא וקרן בר

